

ПОГОДЖЕНО

Голова БК школи

М. Г. Ігнатура
«*20*» вересня 2024р.

Додаток 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом в.о. директора
школи
№ *157* від *20.09*.2024р.

План
шкільного батьківського лекторію
Хустської спеціальної школи I-III ступенів
Закарпатської обласної ради
на 2024-2025 навчальний рік

№	Тематика лекції	Термін проведення	Відповідальний	Примітка
1	Роль родинного виховання у становленні особистості дитини	вересень	Кл. керівник 7кл.	
2	Культурні цінності сім'ї та їх значення для дитини	жовтень	Кл. керівник 6кл.	
3	Духовний вплив батьківського дому на формування особистості дитини. Сім'я як джерело доброти і милосердя	листопад	Кл. керівник 5кл.	
4	Статеве виховання	грудень	Кл. керівник 8кл.	
5	Трудове виховання дітей у сім'ї	січень	Кл. керівник 2-А кл.	
6	Профілактика жорстокості та насильства в учнівському середовищі	лютий	Кл. керівник 9кл.	
7	Духовний світ учнівської молоді та його суперечності	березень	Кл. керівник 1кл.	
8	Поговоримо про культуру поведінки	квітень	Кл. керівник 3кл.	
9	Захист прав дитини. Проти насильства	травень	Кл. керівник 7кл.	
10	Батьки і діти: як нам зрозуміти один одного	червень	Кл. керівник 6кл.	

Роль родинного виховання у становленні особистості дитини

Сім'я – одна з найвеличніших цінностей, створених людством за період існування. Жодна нація, жодне суспільство не обійшлося без сім'ї. «Без сім'ї немає щастя на землі» – говорить українська народна мудрість. В Україні традиційно вважалося, що щасливої сім'ї не буває без дітей: «Без гілок – не дерево, без дітей – не сім'я».

Проблема виховання дітей – це, звичайно, не лише проблема батьків, а й суспільства загалом. Не можна не погодитися із твердженням О.Вишневського: «Безсмертя народу – в дітях». Не випадково кажуть: «Якщо твої плани розраховані на рік – сій жито, якщо твої плани розраховані на десятиліття – саджай дерева, якщо твої плани розраховані на віки – виховуй дітей.» Від рівня, змісту та якостей виховання молодого покоління залежить майбутнє суспільства, кожної людини зокрема. Проте, як зазначав В.Сухомлинський, „виховання – це не будь-який спеціально, штучно організований „захід”, це, насамперед, спосіб життя.” З цим не можна не погодитися, бо спостереження та власна оцінка життєвих ситуацій впливають на свідомість дитини більше, ніж тлумачення, регламентування життєвих цінностей дорослих.

В Декларації про права дитини сказано: „Якнайкраще забезпечення інтересів дитини має бути керівним принципом для тих, хто відповідає за її освіту і навчання; ця відповідальність лежить насамперед на її батьках.” Отже, сім'я, в якій дитина живе й виховується, є першою і основною сферою формування особистості дитини на основі безпосереднього спостереження та аналізу життя власної родини. Ставлення батьків до навколишнього світу, освіти, професійних звичок, друзів передусім впливає на дитячу свідомість. У родині дитина сприймає основні закони сімейного спільного життя: любов і повагу до батьків, дідусів і бабусь, інших людей. Вона вчиться піклуватися про молодших і допомагати слабшим, проймається співчуттям і милосердям. У сім'ї закладаються основи працьовитості, старанності, формуються навички відповідальності за доручену справу. До основних функцій сім'ї належать: відтворення продовження роду, виховання дітей, організація домашнього господарства, збереження і передача прийдешнім поколінням духовних і матеріальних цінностей та життєвого досвіду, навичок і вміння працювати тощо. На жаль, нині через катастрофічне зниження рівня життя більшості населення країни першочерговим завданням життєдіяльності сім'ї стає господарчо-економічна функція. Це викликає примітивізацію сімейних потреб та цінностей, зведення функціонування сім'ї до рівня боротьби за елементарне фізичне виживання, що призводить до деформації процесу виховання молодого покоління. Адже нестабільність економічної ситуації в країні, зміна економічних відносин призвели до того, що батьки самі визнають, що їм не вистачає вміння жити у нових суспільних умовах, впевненості у власних силах та у завтрашньому дні, і як наслідок, вони втрачають авторитет у власних дітей, що породжує конфліктні ситуації у спілкуванні між ними, діти не прислухаються до порад дорослих, не радяться

з ними щодо життєво важливих ситуацій. Безперечно, нагромадження проблем, невдоволеність життям, неможливість знайти роботу, яка б задовольняла потреби, відсутність повноцінного відпочинку під час відпустки та можливості поліпшення здоров'я призводять до нервового напруження та конфліктів у родині, особливо в тих, де виховуються діти віком 15-17 років. Чим старші діти, тим важче знайти з ними спільну мову. Це зумовлюється ще й тим що дитина зазнає негативного, нерегульованого впливу мас-медіа: телебачення, друкованої порнопродукції, кіно- та відео порнопродукції, комп'ютерних ігор з відповідним змістом. Тому так важливо зорієнтувати дівчат і хлопців у виборі свого життєвого шляху, допомогти правильно регулювати свою поведінку, ознайомити з різними ситуаціями, які можуть виникнути в житті, їхніми причинами і наслідками. У першу чергу, це залежить від сімейного виховання. Батьки іноді забувають, що народження дитини покладає на них відповідальність не тільки за її утримання, а й за те, якою вона виросте, ким стане у майбутньому, наскільки виправдає їхні надії. Сімейні стосунки між дорослими позначаються на комфортності життя дітей, формують їхні ідеали. Складна ситуація в сім'ї негативно позначається на подальшій долі дитини. Погіршується її психологічний стан і успіхи у навчанні. А це, у свою чергу, може призвести до того, що дитина почне пропускати заняття в школі і навіть покине її. Суперечки з дорослими сприймаються дитиною як свідчення її некомпетентності в якійсь сфері, або, ще гірше, як те, що її не бажають зрозуміти, не дають бути самостійною, заважають приймати вагомі рішення і відповідати за себе. У таких дітей спостерігається нестійкість нервової системи, замкнутість, агресивність, знижена самооцінка.

І, навпаки, якщо в родині гарний психологічний клімат, якщо панує тепла щира атмосфера взаємоповаги та взаєморозуміння між батьками, дитина скоріше усвідомить свою цінність як неповторної особистості та побачить сенс свого життя, у такому разі вона ділиться з батьками своїми проблемами, довіряє батькам, вони для неї є добрими друзями, прикладом у професійному та духовному плані.

Слід пам'ятати, що фундаментом міцних стосунків між вами і дитиною є любов. Любов без жодних умов, любов, яка ні від чого не залежить. Ми, батьки, любимо свою дитину навіть тоді, коли засуджуємо її поведінку. Виховання – це радість від того, що ви сприяєте зростанню дитини і зростаєте самі.

Пам'ятайте, що дитина - це дзеркало життя своїх батьків. Як у краплі води відбивається сонце, так і в дітях відображається духовне багатство мами і тата. Робіть усе, щоб дитинство й майбутнє ваших дітей було прекрасним.

Як спілкуватися з дитиною

- Можна висловлювати своє незадоволення окремими діями дитини, але не дитиною взагалі.
- Можна засуджувати дії дитини, але не її відчуття. Якщо вони виникли, отже, для цього є підстави.

- Незадоволення діями дитини не має бути систематичним, інакше воно переростає в неприйняття самої дитини.
- Не втручайтесь в справу дитини, якщо вона не просить про допомогу. Своїм невтручанням ви кажете їй: „У тебе все гаразд! Ти впораєшся!“.
- Якщо дитині важко й вона готова прийняти вашу допомогу, обов'язково допоможіть їй.
- Особистість і здібності дитини розвиваються тільки в тій діяльності, якою вона займається за власним бажанням і з цікавістю.
- Поступово, але неухильно знімайте з себе турботу і відповідальність за особисті справи вашої дитини і передавайте їх їй.
- Дозволяйте вашій дитині зустрічатися з негативними наслідками своїх дій(або бездіяльності). Тільки тоді вона дорослішатиме і ставатиме „свідомою.“
- Активно слухайте дитину („повертайте“ їй у бесіді те, що вона вам розповіла).
- Якщо дитина своєю поведінкою викликала у вас негативні переживання, обов'язково скажіть їй про це.
- Якщо ви говорите про свої відчуття дитині, говоріть від першої особи. Повідомте про себе і своє переживання, а не про дитину і її поведінку („Я не люблю, коли діти не акуратні!“, „Мені соромно від поглядів сусідів...“).
- Не вимагайте від дитини неможливого або того, що важко виконати. Подивіться, що ви можете змінити в навколишньому середовищі.
- Щоб уникнути зайвих проблем і конфліктів, порівнюйте власні очікування з можливостями дитини (намагайтесь знизити рівень «батьківських амбіцій»).
- Правила (обмеження, заборони) мають бути в житті кожної дитини.
- Правил (обмежень, заборон) не має бути багато, і вони мають бути гнучкими.
- Батьківські вимоги не мають суперечити основним потребам дитини.
- Тон повідомлення заборони має бути дружньо-пояснювальним, а не наказовим.
- Краще карати дитину, позбавляючи її хорошого, ніж роблячи їй погане.
- Позитивне ставлення до себе – основа психологічного виживання. Дитина постійно шукає його і навіть бореться за нього.

Дев'ять заповідей батьківства

- Не чекай, що твоя дитина буде такою, як ти є, або як ти хочеш. Допоможи їй стати не тобою, а собою.
- Не вимагай від дитини платити за все, що ти для неї робиш: ти дав їй життя, як вона може віддячити тобі? Вона дасть життя іншому, той - третьому: це незворотний закон подяки.
- Не зганяй на дитині свої образи, щоб на старості не їсти гіркого хліба, бо що посієш, те й пожнеш.

- Не стався до проблем дитини зверхньо: для неї її життя не легше, ніж для тебе – твоє. А може, й важче, бо вона не має досвіду.
- Не принижуй!
- Не муч себе, якщо не можеш чогось зробити для своєї дитини, муч – якщо можеш і не робиш.
- Пам'ятай – для дитини зроблено мало, якщо не зроблено все.
- Умій любити чужу дитину. Ніколи не роби чужому те, що не хотів би, щоб інші зробили твоїй.
- Люби свою дитину будь-якою, бо дитина – це свято, яке поки що з тобою.

Профілактика поганої поведінки дітей

- Стежте за собою і своїми почуттями.
- Надавайте великого значення своїм подружнім стосункам у сім'ї.
- Прагніть хоча б кілька хвилин на день присвячувати себе неформальному спілкуванню з дітьми.
- Не забороняйте дітям виявляти почуття, а, навпаки, спонукайте їх до цього. Частіше довіряйте їм власні почуття.
- Не вимагайте від дітей негайного виконання ваших бажань, домовляйтеся з ними наперед.
- Завжди дотримуйте свого слова.
- Стимулюйте дотримування порядку й режиму дня.
- Прагніть дізнаватися якомога більше нового про себе і свій потенціал, не замикайтеся в собі.
- Виключіть з життя суєту й напруження.
- Більше жартуйте.

Культурні цінності сім'ї та їх значення для дитини

В українських родинах дітей завжди вчили, що людина невіддільна від свого роду, нації. Головним охоронцем ладу в родинах та суспільних взаєминах був звичай. Він зобов'язував кожного члена роду досконало вивчати і знати свій родовід до сьомого коліна та пов'язані з ними життєві успіхи. Повага і любов до свого роду, рідної сім'ї, землі, національних звичаїв і традицій починалася з поцінування писемних пам'яток, переказів, предметів побуту, сімейних реліквій, портретів та іншої інформації про життя предків.

Родинна педагогіка звертає увагу на виховання в дітей прагнення жити й творити за законами краси. Українці зростали в красивому природному середовищі і намагалися через ремесла зберегти це і переносили предмети матеріальної культури, формували народний фольклор та інші види мистецтв. Все це виховувало у підростаючого покоління високі естетичні ідеали, потяг до прекрасного, любов до отчого дому, родини, природи, свого краю. Це свідчить про те, що за багатовікову історію наш народ створив високий рівень статусу родини з її непорушним авторитетом, любов'ю до дітей і відданість обов'язку їх виховання.

Рушник в Україні є традиційним видом народного мистецтва. Застосування їх різноманітне: декоративне - ними прикрашали стіни, столи; обрядове – використовували на весіллі (царські, вінчальні, орли). На рушникові подають хліб-сіль, зустрічають гостей, дарують на згадку сватам і свахам – все це функції весільних рушників. Існують рушники побутові – простенькі рушнички, якими витирали обличчя, руки, коли вмивалися. Вишиті рушники мають свої особливості в характері вишивки, кольором, техніці виконання. Гадяцькі рушники виконуються хрестиком, плутаним хрестиком, подвійним трикутником, вишивають їх переважно кольорами пастельних відтінків. Переважає рослинний орнамент із зображенням наших різних символів України, рідного краю. Тут розквітає калина – символ невмирущості роду, краси, дуб – уособлення чоловічої енергії, розвитку життя. Символіка винограду – радість, краса створення сім'ї, добробут, це символ життєвої ниви, на якій чоловік є сіячем, а жінка має обов'язок ростити і плекати дерево їхнього роду. Барвінок – символ немеркнучого життя, яблуко – символ кохання, мак – квітка, що несе в собі незнищенну пам'ять роду. Соколи, голуби, півні – символи шлюбної пари, тому їх вишивають повернутими голівками один до одного.

Рідне слово (яскраве, образне, педагогічно доцільне, висококультурне) сіє людяність у дитячих душах, виховує ціннісне бачення світу, формує національну психологію, характер, філософсько-світоглядний чинник «я». У родині завжди привчали до культури мови: коректності у висловлюваннях, стриманості й зваженості, чіткості й доступності. Традиції раціонального користування словом виховували пошану до думки іншої людини, правильність, виразність, ясність, точність, стислість, доцільність мовлення, тобто виступали своєрідною наукою й мистецтвом переконуючої комунікації. Фольклорні традиції у формі прислів'їв, приказок, загадок,

пісень відображають найсуттєвіші сторони суспільних і родинних взаємин людини. Словесні формули традицій (вітання, звертання, вибачення тощо) допомагають встановити взаємини між людьми, підтримують доброзичливу тональність мовлення, сприяють вивченню й збереженню рідної мови.

Українська пісня! Хто не був зачарований нею, хто не згадує її, як своє чисте, прозоре дитинство, свою горду юність, своє бажання бути красивим і ніжним, смілим і хоробрим?

Пісня іде поруч з людиною все життя. З піснею працюють, відпочивають, проводжають в армію... З нею ми нерозривно пов'язані від народження до самої смерті.

Кажуть, що пісні складає сам народ, та створюють їх і його талановиті сини та доньки..

Із сивих полиневих віків, із нерозгаданих людських таємниць, із діда-прадіда із роду-віку приносить нам всевладна вічність чи то у спадок, чи то в дарунок таке мудре й одвічно просте: «Спочатку було слово»...

Родинно-мистецькі традиції (музичні, образотворчі, декоративно-ужиткові) відображають естетичний колорит побуту, доброзичливе ставлення до людей, вміння виробляти вироби, передають з минулого в майбутнє усталені століттями форми, ідеї, образи, теми, формують кодекс народної етики й естетики. Музичні традиції є особливою формою засвоєння навколишньої дійсності, найпотаємнішого й найтоншого стану душі. Вони завжди підтримували бадьорість духу й національну свідомість, розвивали емоційну культуру. Родинно-побутові традиції зумовлюють поведінку людей у повсякденному житті. Звичаї та обряди унормовували поведінку породіллі, виховували повагу до роду, пошану до батька - матері, людяність, делікатність, безкорисливість, доброту, привчали до дбайливого ставлення й догляду за дитиною. Весільні звичаї та обряди виховували лицарське ставлення до дівчини, справедливість, вірність, благородство, гордість, що підкреслювалося християнськими нормами дотримання чистоти у взаєминах.

Великому значенню у родині надавалося привчання людини до праці. Про це свідчить «помани», безвинагородна праця, дарунок, без якої не існувало жодної сторони людського життя. Після ритуалу «першого хліба» дитина повинна була розділити цей хліб з сусідами. Так дитині прививалася щедрість, бажання допомагати іншим. Якщо закладали будинок, обов'язково частували сусідів. Якщо заготовляли дрова, певну частину віддавали сиротам та вдовам. З нового полотна - бідному на сорочку. Якщо людина заходила до хати, завжди давали гроночку хліба, повинна була вийти з хлібом, який ніколи не купувався, а випікався завжди круглої форми, символізуючи собою сонце - джерело людського життя.

Традиційне українське родинне виховання - це історично сформована, відшліфована через безперервне застосування впродовж багатьох віків у середовищі українців педагогічна система поглядів, ідеалів та засобів батьківсько-материнського впливу на дітей та молодь, спрямованих на формування життєдіяльних особистостей, забезпечення розвитку духовної єдності, наступності, спадкоємності поколінь і безсмертя нації. Особлива

його виховна цінність полягає в тому, що воно базується на ґрунті рідної мови й звичаєвої родинно-побутової культури, своїм змістом і духом підпорядковується самобутній природі української дитини, потребам забезпечення її належного тілесного, духовно-морального й інтелектуального розвитку, повністю відповідає прагненням й корінним інтересам батьків і народу в цілому, а також ідеалам української педагогіки у формуванні довершеної особистості українця.

ДУХОВНИЙ ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОГО ДОМУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Отчий дім...Рідна домівка, рідне гніздо – так у народі називають батьківську хату як особливе місце для людини, а тим більше для дитини. «Важко виразити словами...– писав К.Д. Ушинський, – те особливе світле щось, що народжується в нашій душі, коли ми згадуємо тепло рідного сімейного гнізда. До глибокої старості залишаються в нас якісь сердечні зв'язки з тією родиною, з якої ми вийшли». У спогадах ми часто повертаємося сюди. Адже це не просто домівка, де людина народжується, де проходить її дитинство, де мати і батько, сестри і брати – це її сім'я, родина – найвища цінність на Землі, яка робить життя кожної людини щасливим, повноцінним, плідним.

Отчий дім – уособлення доброго, чистого, світлого. Тут дитина вперше відкриває для себе красу світосприймання, яка найповніше проявляється у красі стосунків, починає усвідомлювати, що справжнє, людяне, прекрасне торжествує над нечесним, недостойним. Скільки таких великих і малих істин пізнають діти в сімейному університеті життя! Вони впливають на формування характеру, світогляду, на утвердження особистості. Від того, як людина засвоїть їх, залежить, чи буде вона щасливою, чи зможе приносити щастя іншим.

І в тому пізнанні життєвих істин поряд з дітьми йдуть найдорожчі люди – батько і мати.

Сім'я формує риси характеру, переконання, погляди, світогляд дитини, співчуває їй, підтримує її довірливим емоційним спілкуванням. Тепло й затишок домашнього вогнища, взаєморозуміння в сім'ї, співпереживання роблять людину більш стійкою.

Щоб дитина могла почуватися захищеною, впевненою, здатною розуміти й робити добро, в батьківському домі має панувати любов. Тонко реагуючи на любов і ласку, діти гостро переживають їхній брак. Любов - це єдина сила, що дає можливість наблизитися до дитини, заглянути в її світ, а іноді душею з'єднатися з нею. Справжня батьківська любов учить людину культури почуттів, обов'язку, чуйності, розуміти добро, формує почуття. Любов, ласка, ніжність, які дитина сприйняла в дитинстві, допомагають їй у майбутньому правильно розв'язувати життєві проблеми.

Батьківська любов має супроводжувати людину все життя, хоча функції її з часом дещо змінюються. Батьківська любов - життєва потреба кожної людини. В міру дорослішання дитини батьківська любов усе більше виконує функцію підтримки й збереження її внутрішнього, емоційного й психічного світу.

У люблячій родині завжди на належному рівні авторитет батьків. Основою батьківського авторитету є любов, увага до дитини, турбота про неї. Авторитет батьків міцніє, коли дитина повсякчас бачить їхню високу моральність, культуру та ерудицію, терплячість і доброзичливість до навколишніх. Дитина якомога частіше має бути свідком зразкової поведінки

й діяльності дорослих, тоді вона зможе орієнтуватися на їхній приклад і формувати свої життєві цінності.

Залежно від того, як поведуться з дитиною дорослі, які почуття й ставлення проявляють до неї близькі люди, вона сприймає світ або як привабливий, або як такий, що її відштовхує. В результаті в неї виникає довір'я чи недовір'я до світу, що і є основою формування позитивного самовідчуття дитини. Емоційно-сприятливі стосунки в сім'ї стимулюють у всіх її членів почуття, поведінку, дії, спрямовані одне на одного. Благополуччя людини в родині переноситься на інші сфери взаємин (на ровесників у дитячому садку й школі, загалом на навколишніх). І навпаки, конфліктна обстановка в сім'ї, брак душевної близькості між її членами часто лежать в основі дефектів розвитку й виховання.

Спілкування в сім'ї є для дитини першою школою громадянства, яка формує її особистість, розвиває в неї почуття власної гідності й zarazом виховує повагу до батька, матері, бабусі, дідуся, братів та сестер.

Батьки повинні пам'ятати, що найкращі вчителі, вихователі дитячого будинку чи школи-інтернату не зможуть замінити дитині рідну матір та рідного батька. Щоб виховувати дитину, треба віддавати їй своє серце, любити її. Але й цього замало. Потрібні ще почуття відповідальності, терпіння, знання особливостей дитини та вміння виховувати.

Лише в умовах достатнього спілкування в сім'ї дитина привчається шанобливо ставитися до інших, вчиться бути щирою, перейматися радіщами й прикрощами близьких, турбуватися про них. Тільки у спільному житті з дорослими, поділяючи його радість й турботи, беручи на себе частину відповідальності, дитина стає справжньою людиною.

Батьки передають дітям знання, своє розуміння навколишнього світу, досвід суспільних стосунків, соціальних форм поведінки. Спілкування між дорослими і дітьми формує духовний світ дитини, дарує естетичну насолоду від прочитаного, побаченого, почутого.

У батьківському домі має шануватися духовна краса українського народу, його традиції, педагогічна мудрість і культура сімейного спілкування, пам'ятаючи, що українська етнопедагогіка

схвалює:

Розум і силу,
Знання, працю милу,
Науку, освіту,
Усмішку, подібну до цвіту,
Хоробрість і мужність,
Гарнудачу, мудрість,
Совість і чесність,
Гуманність і чемність,
Працелюбних, вірних,
Чуйних і надійних.

засуджує:

Злих та сердитих,
Упертих, ненаситних,
Скупих та лукавих,
Дурних та поганих,
Крикливих, невдячних,
Заздрісних, необачних,
Гульвіс, вередливих,
Ледачих, нещирих,
П'яниць, скалозубів,
Нікчем, душолюбів.

Незгладний духовний вплив батьківського дому на формування особистості створюється завдяки щирій материнській ласці і небагатослівній любові батька, домашньому теплу, піклуванню, затишку і захисту, сімейній злагоді.

Красива сім'я любов'ю, міцна злагодою, багата – дітьми. І щасливим є дім, який повниться радісним дитячим багатоголоссям, де діти ростуть та виховуються у дружному гурті своїх братів і сестер. З порогу отчого дому починається дорога у великий світ, де людину чекають серйозні випробування. Вийти з них переможцем – значить довести міцність підвалин, які заклали батьки в дитині, готуючи її до самостійного життя.

СТАТЕВЕ ВИХОВАННЯ

Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості.

В.О.Сухомлинський стверджував: «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини-культурної особистості».

Значну роль у вихованні школярів варто відвести спільним діям навчального закладу і сім'ї.

Задумаймося: «Чи приділяємо ми увагу сексуальному вихованню наших дітей?» Це питання не повинно викликати іронію. «Для цього особливої педагогіки не потрібно», - скажете Ви.

Мушу всім нагадати, що слово секс означає стать. Отже, сексуальне виховання – це і є статеве виховання. У кожного з нас уже сформовані певні морально-естетичні уявлення про мужність і жіночість, про те, як слід поводитися чоловікам і що недопустимо для жінки. Власний, критично осмислений досвід, свої погляди на взаємини особистостей, значущі цінності ми і прагнемо передати у спадок дітям.

Замисліться над тим, як, наприклад, складаються взаємини Вашої дитини з особами протилежної статі? Сучасні батьки педагогічну тезу про вирішальну роль сім'ї у формуванні особистості, статевої свідомості сприймають подекуди як банальність. А вона не тільки не втратила актуальність, а й набула в сучасних умовах особливої гостроти, коли поведінка матері й батька виступає найпершим взірцем для наслідування.

Проте в житті не все так просто.

Статеве виховання – складова загального процесу виховної роботи школи і сім'ї, що забезпечує правильний статевий розвиток дітей і молоді.

Великі можливості для статевого виховання школярів закладені в навчальних програмах з різних предметів. Уже в молодших класах на уроках рідної мови, читання, природознавства діти знайомляться з такими важливими питаннями, як сім'я, права і обов'язки її членів, взаємодопомога, сімейні традиції; материнство і батьківство; статеві відмінності в природі та суспільстві розподіл обов'язків під час виконання певної роботи; чоловічі й жіночі професії. У середніх і старших класах вивчення навчальних предметів дає широкі можливості для поглиблення й розширення знань учнів у цьому напрямі. Так, на уроках української літератури розкривається моральна краса рідного народу, його уявлення про щастя, під яким розуміють не лише кохання та сімейне благополуччя, а й правильний вибір місця в житті, прагнення до кращого майбутнього, поєднання особистого й суспільного. На уроках історії учня знайомляться з розвитком шлюбно-сімейних відносин, історією моногамного шлюбу, з сім'єю як соціальним явищем. На уроках правознавства – зі змістом основних положень законодавства про сім'ю, шлюб, державний захист сім'ї та дитинства.

У статевому вихованні насамперед необхідно враховувати вікові особливості школярів. Так, у молодшому шкільному віці відбувається самоусвідомлення дітьми своєї статевої належності.

У період статевого дозрівання в підлітка зростає інтерес до протилежної статі.

Статеве дозрівання впливає і на психіку підлітка: починають формуватися чоловіча і жіноча психологія.

Знання і розуміння проблеми дають нам можливість будувати стосунки з підростаючими дітьми, організовувати виховний вплив. Адже, це дуже тонка матерія.

Батькам і педагогам важливо зосередитися на формуванні моральних «гальм», які б запобігали відхиленням від норми у поведінці. Ми повинні акцентувати увагу на морально-психологічних питаннях, розв'язання яких сприяло б формуванню правильних взаємин між статтями, унеможливило статево розпусту, заклало підвалини міцної сім'ї в майбутньому.

Виходячи з потреби врахування особливостей статі в підготовці молоді до сімейного життя, В.Сухомлинський стверджував, що хлопці повинні отримати «чоловіче виховання» (загартування, важчі роботи, допомога старшим і дівчатам тощо). Нагадування: «Ти чоловік» сприяє вихованню лицарського ставлення до дівчини. У свою чергу, дівчата мають отримати «жіноче виховання». При цьому строгість дівчини, її вимогливість і нестерпне ставлення до зла і несправедливості, прагнення бути самотньою, яскравою, незалежною особистістю є своєрідним засобом виховання в юнаків якостей чоловіка.

Підліткам слід прищеплювати повагу до представників протилежної статі, особливо до жіночої, щоб юнак бачив у ній дівчинку, подругу, майбутню дружину, матір своїх дітей, а не лише біологічно протилежну стать. Самоповага й повага до протилежної статі є тим моральним гальмом, яке регулює взаємини між статтями. Найінтенсивнішу виховну роботу слід проводити в підлітковому віці, коли дівчата статево дозрівають швидше і спостерігається розрив у стосунках хлопців і дівчат, що може позначитися на ставленні до протилежної статі в майбутньому.

Виховна робота має кілька напрямків

Загальносоціальна підготовка. Виховання правильного розуміння дорослості, почуття відповідальності за свої вчинки; ознайомлення з особливостями сучасної сім'ї, її значенням у житті людини та суспільства.

Моральна підготовка. Виховання готовності будувати сім'ю і рис сім'янина (доброти, чуйності, ніжності, турботливості, доброзичливості, терплячості, принциповості, вміння слухати й розуміти іншу людину, вірності й обов'язковості); виховання почуттів честі та гідності у між-статевих стосунках.

Психологічна підготовка. Спрямованість на іншу людину, розуміння її зовнішніх виявів і внутрішніх станів; розвиток уміння помічати переживання іншої людини, психологічно підтримувати її.

Правова підготовка. Ознайомлення школярів з основними положеннями сімейного права; з порядком укладання шлюбу, усвідомлення ними необхідності його державної реєстрації, правових наслідків незареєстрованих шлюбів; засвоєння учнями прав і обов'язків подружжя, особистих правовідносин між ними та майнових відносин.

Господарсько-економічна підготовка. Психологічна установка на необхідність ведення домашнього господарства, готовності до домашньої праці, орієнтування на рівномірний розподіл обов'язків, планування сімейного бюджету.

Естетична підготовка. Формування уявлень про естетичну культуру сім'ї і між статевих стосунків; виховання у школярів поваги до сімейних традицій, бажання примножувати їх, уміння організовувати сімейні свята.

Ненормальна поведінка дитини може бути

- наслідком проблем в сім'ї, зокрема антигромадські вчинки батьків, сварки, скандали, незгоди між батьком і матір'ю; діти розуміють взаємозв'язок між своєю поведінкою і життям сім'ї, тому оголення тіньових сторін цього життя пригнічує їх.

- протестом проти грубості, сваволі старших, оскільки підліток у такому разі вважає осуд несправедливістю щодо себе.

- результатом допущеної педагогом помилки.

Громадська думка як метод виховання формується заздалегідь, а не тоді, коли треба обговорити вчинок, що стався в колективі. Успішне її формування здійснюється за єдиних педагогічних вимог до учнів, чіткої системи учнівського самоврядування і систематичної роботи з учнівським активом, наявності аналізу життя та діяльності школярів у світлі моральних норм, стимулювання учнів до висловлення власної думки, колективного аналізу конфліктних ситуацій та їх вирішення, привчання учнів критично самостійно оцінювати думки і явища, аргументовано одстоювати власну думку.

Вправлення, як метод, полягає у поступовому створенні умов, в яких учень виконує певні дії з метою вироблення необхідних і закріплення позитивних форм поведінки.

У школі учень щодня вправляється у виконанні розпорядку дня і вимог шкільного режиму, в навчальній і трудовій діяльності. Якщо на кожній ділянці життя і діяльності він дотримується він дотримуватиметься суворих вимог, що змушують його чітко виконувати свої обов'язки, він постійно вправлятиметься в позитивній поведінці, у нього вироблятимуться відповідні навички і звички.

Привчання як метод виховання ґрунтується на вимозі до учня виконати певні дії. Вирішальним чинником у привчанні є режим життя та діяльності школяра. Його виховна функція полягає в тому, що режим забезпечує постійність, неперервність зусиль, заощаджує енергію людини, привчає вчасно виконувати будь-яку роботу, до систематичного, неухильного дотримання встановлених вимог. А Макаренко вважав, що шкільний режим виконує свою корисну функцію лише за умови, що він точний, педагогічно доцільний, загальний і визначений.

Метод привчання відіграє особливу роль у вихованні. Нерідко учень не усвідомлює важливості й значення пропонованого йому виду поведінки. У такому разі від нього вимагають поводитися належним чином, керують ним у процесі діяльності, ускладнюючи методи роботи. Наприклад, у такий спосіб

учня привчають бути ввічливим, дисциплінованим, читати книжки тощо. Якщо сьогодні, завтра, післязавтра від вихованця домагатися бажаного, з часом у нього сформуються відповідні навички поведінки, він усвідомить правильність, слухність, необхідність висунутих вимог, почне виконувати свої обов'язки.

Успішний результат буде за умови єдиних вимог до дитини і зі сторони педагогів, і зі сторони батьків.

Трудове виховання дітей у сім'ї

Праця – великий творець людської особистості, духовного багатства, моральної чистоти. І всі ми, вчителі та батьки, прагнемо до того, щоб наші діти були працелюбними, добрими. А як же цього добитися? То ж спробуємо відшукати відповідь.

Видатний педагог Антон Семенович Макаренко розробив цілу систему трудового виховання в сім'ї. Він вважав, що особливо важливою для трудового виховання в сім'ї є участь дитини в господарських справах. Робота дитини виховує чесність, дбайливість, колективізм, привчає її рахуватися з інтересами інших людей. Дитяча праця розвиває бережливість, свідомість, відповідальність, уміння розпоряджатися своїм часом і планувати свою роботу. Щоденна праця привчає дітей поважати буденну, хоча не завжди цікаву, але потрібну домашню працю, цінувати і поважати працю старших.

А.С. Макаренко радив дотримуватися певних принципів трудового виховання:

1. Трудове виховання в сім'ї повинно передбачати підготовку повноцінного громадянина, здатного брати участь у суспільній праці.
2. Праця в сім'ї не повинна бути важкою, примусовою. Вона мусить бути творчою.
3. Виховання працелюбства у дітей потрібно поєднувати з моральним вихованням, з гуманним ставленням до людей.
4. У трудовому вихованні дітей слід виходити з того, що в праці дитина розвивається не тільки фізично, а й духовно.

Велику увагу трудовому навчанню дітей також приділяв Василь Олександрович Сухомлинський. “Трудове виховання – зазначав педагог, – це, образно кажучи, гармонія трьох понять: треба, важко, прекрасно. Може і не було б потреби говорити спеціально про трудове виховання, коли б у школі та сім'ї панувала єдність трьох начал... Немає і не може бути виховання поза працею і без праці, тому що без праці в усій її складності і багатоманітності людину не можна виховувати”.

Тільки-но людина криком оповістить світ про своє народження, починаються її вчинки, починається її поведінка. Людина поступово відкриває світ, пізнає його розумом і серцем. Вона бачить матір, усміхається їй, і її перша невиразна думка, якщо тільки можна її назвати думкою, - це відчуття того, що мати (а потім і батько) існує для неї, для її щастя. Людина спинається на ноги, бачить квітку й пурхаючого над нею метелика, бачить яскраву іграшку - і мама, і тато радіють, коли він син, радіє... Чим далі, тим більше вступає в дію закономірність: якщо поведінка, вчинки, інтереси маленької людини продовжують диктуватися тільки її потребами – людина калічиться. У неї розвивається ненормальні підвищені вимоги до життя і майже повністю відсутні вимоги до себе.

Ось вони де починаються, тонкі, ніжні корінчики, що несуть поживні соки лінощам, неробству, дармоїдству, безсердечності, байдужості до того, що для мене працюють інші люди. З роками розвивається духовна пустота, а потім зароджується й розчарування, яке переживають уже з перших кроків

самостійного трудового життя ті молоді люди, дитинство й отрочтво яких було бездумним задоволенням їхніх потреб.

Працю дитини Сухомлинський В.О. розглядав у нерозривній єдності з вихованням високих моральних почуттів до батьків та інших дорослих людей. І якщо батьки хочуть, щоб їхні діти виростали справжніми людьми, вони повинні забути про легке безтурботне дитинство для них. Життя дітей не мислиме без праці, без фізичної і духовної напруги. “Життя тисячу разів переконувало мене в тому, що справжнє щастя дістається тому, хто починає своє трудове життя одночасно з початком навчання у школі. Не гра в працю, а саме справжнє трудове життя” (В.О. Сухомлинський).

Дуже рано проявляється прагнення дитини до пізнання і творчості. Тільки-но діти починають говорити, вони засипають нас, дорослих, тисячами запитань: «Що це?», «Як це називається?», «Чому?». А з яким задоволенням вони малюють, ліплять, клеять, вирізують, створюють образи своєї бурхливої фантазії.

Первинне дитяче прагнення до праці радісне і світле, і воно повинно весь час жити в людині. Це прагнення дала людині сама природа. І тут важливу роль відіграє вміння батьків уважно ставитися до прагнення дітей допомогти дорослим. На жаль, на цю обставину не завжди звертають увагу.

Другокласниця Наталка залишилася сама з молодшою сестричкою. Вже підійшла обідня пора, а мати не повертається. Маля почало плакати. Наталка вирішила сама нагодувати її обідом, хоча раніше вона ніколи цим не займалася. Пригадуючи, як робила це мама, дівчина підігріла обід, посадила сестричку на стілець, поставила на стіл тарілку з супом і нагодувала Галинку.

Наталка знала, що мама завжди після обіду миє посуд, і вирішила зробити так само. Нехай мама радіє, дивлячись на те, яка у неї хороша помічниця. Вона підігріла воду, налила її в миску, взяла мийку. Намагалася все робити, як мама. Рукави тільки не здогадалася закатити і, звичайно, намочила їх. Але тут увійшла мама. Стомлена, роздратована, не розібравшись у чому справа, вона сердито закричала: «Я так і знала! Треба було мені трохи затриматись, як усе пішло перевертом! Що ти зробила з платтям? Ти думаєш, що я тобі кожен день купуватиму нове? Ти помиляєшся. Не умієш – не берися не за свою справу!»

Як і в наведеному прикладі батьки досить часто розцінюють таку допомогу як мало значущу, недоречну і навіть зайву. У відповідь на бажання дитини допомогти, заклопотані батьки відповідають: “Забирайся геть! Ти мені заважаєш!”, “Я поспішаю, я сам швидше впораюся!” Діти в такій ситуації відчують себе ображеними, стають дратівливими. Досить кілька разів відмовитися від допомоги, і дитина вже боїтиметься, її запропонувати. У ній зникає бажання працювати, і вона лише спостерігає, причому байдуже, за роботою дорослих.

Людина, яка в дитинстві навчилася втілювати свої духовні сили в матеріальні результати праці, стає чутливою до оточуючих. Створюючи в праці матеріальні й духовні цінності, людина створює і сама себе. Власне,

людське життя починається з того часу, коли людина робить не те, що хочеться а те, що треба робити в ім'я загального блага.

Чим раніше входить у людське життя поняття обов'язку, формуючи інші, вищі потреби, що впливають з нього, тим благородніша, духовно багатша, морально чистіша, чесніша буде ваша дитина. «Не бійтеся дитячого поту, мозолів, втоми!» – писав В.О. Сухомлинський.

Праця вимагає напруження фізичних і духовних сил. Щоб трудове виховання було успішним, варто пам'ятати пам'ятку, яка включає поради для успішного трудового виховання дітей у сім'ї.

1. Кожного дня привчайте дітей до праці. Підберіть їм посильні трудові доручення і терпляче домагайтеся виконання.
2. Радійте успіхам дитини, заохочуйте її трудові починання. Нехай не дратують вас невдачі. Навчіть малюка, як треба робити правильно.
3. Ніколи не карайте дітей працею.
4. Виховуйте в них працелюбність і повагу до праці інших особистим прикладом, намагайтеся, щоб у вас не розходилися слова і справи.
5. Обов'язково розповідайте дітям про свою виробничу і громадську діяльність, про працю ваших товаришів, яких вони знають.
6. Не залишайте поза увагою розповідь сина чи доньки про шкільні справи. Вислухайте їх до кінця.
7. Сприяйте участі дитини у трудових справах, які проводяться у класі, школі.
8. Намагайтеся самі надавати класу і школі посильну допомогу. Вона матиме позитивний вплив на дитину.
9. Пам'ятайте: учитель – ваш союзник у трудовому вихованні дитини. Радьтеся з ним, підтримуйте його авторитет.

Профілактика жорстокості та насильства в учнівському середовищі

Відомо, що щасливі спогади, яскраві й радісні образи дитинства допомагають нам, дорослим, у важкі моменти життя: ми із задоволенням повертаємось до свого дитинства, перебираємо фотографії і просто згадуємо, черпаючи величезні сердечні ресурси з цих джерел.

Наш настрій, ставлення до людей, доросле самостійне життя багато в чому визначається загальною сімейною атмосферою, яка панувала в наших сім'ях. Як писав видатний педагог К. Ушинський: «Важко передати словами... те щось особливо світле, коли ми згадуємо теплоту рідного сімейного гнізда. До глибокої старості залишаються у нас якісь задушевні зв'язки з тією сім'єю, з якої ми вийшли».

Проте, хоч і прикро, але ми змушені констатувати той факт, що в наш час втрачається роль сімейного виховання і власне сім'ї, як найбільш впливового фактора на формування людини.

Кількість дітей, що потерпають від зловживань батьків з кожним роком зростає, і не тільки тому, що збільшується число неблагополучних сімей, а й тому, що в багатьох сім'ях на другий план відійшли звичайні людські цінності, такі як повага, любов, взаєморозуміння, почуття відповідальності та родинного єднання.

Чим більш відкритим стає наше суспільство, тим більше ми починаємо розуміти, що мовчати не треба, а потрібно об'єднувати і мобілізувати всі сили для покращення ситуації життя дітей: зменшити число бездоглядних, покинутих, скривджених та позбавлених батьківської любові дітей.

Жорстокість і насилля в сім'ї, жорстокість і насилля серед підлітків і молоді, серед учнів молодших класів і навіть серед дітей в дошкільних закладах яскраво окреслює кризу виховання, яка назріла і чекає свого вирішення. Вона потребує більш активного втручання школи в процеси виховання сім'ї, як закладу, де діти проводять більшу частину свого життя протягом 9, 11 років.

Те, що проблема насильства і жорстокості стоїть досить гостро і в нашому районі та потребує вирішення, розуміють не лише освітяни, а й районне керівництво. За сприяння районної ради і райдержадміністрації більше, ніж у 80% загальноосвітніх закладах працюють практичні психологи, активно вводяться посади соціальних педагогів.

У масовій свідомості українців утвердилося розуміння того, що насильство в родині обмежується тільки фізичним впливом. Але ми, фахівці, добре знаємо, що не меншу шкоду наносить і психологічне насильство, яке часто полягає в байдужому, емоційно викривленому ставленні батьків, членів родини до дитини. Такі діти відчують гнів, страх, депресію і невпевненість у власній значимості, нездатність захистити себе. Якщо фізичне насильство можна побачити у вигляді шрамів чи синців на тілі дитини, то поранену душу виявити досить важко.

Тому першочерговим завданням перед психологічною службою, педагогічними колективами навчальних закладів стоїть як можна раніше виявлення скривджених дітей.

Велику роль надаємо просвітницькій діяльності. Починаючи з 1-го класу вважаємо за необхідне говорити з батьками про методи і засоби виховання дітей, яке поводження з дитиною є правильним, а яке незаконним, як виховати дитячу довіру і повагу до батьків та інше.

Вважаємо, що доброю традицією стала просвітницька робота психологічної служби району в місцевих ЗМІ на теми сімейного виховання.

Все це превентивні заходи, але стоїмо на тій позиції, що саме профілактична робота є найефективнішим засобом виховання. А коли факт насильства чи жорстокості вже виявлений, найбільш дієвим є безпосередній контакт з сім'єю. Кожна відсутність дитини у школі викликає хвилювання, турбота про емоційний стан скривдженої дитини спонукає передбачати і попереджати будь-який її небажаний крок. Батьків, які стоять на позиції «мене били і я виріс порядною людиною» важко переконати, перевиховати, тому приходить вживати різні важелі впливу: від простої розмови, переконання, аргументації позиції - до звернення у відповідні органи з метою адміністративного покарання.

Діти повинні знати не лише власні права, а хто і як може захистити чи надати допомогу в складних життєвих ситуаціях. Така інформація озвучується на виховних годинах, відображена в шкільних інформаційних куточках. Крім того, ми залучаємо дітей до обговорення актуальних проблем сьогодення. Вважаємо, що дієвою формою виховання в учнів моральних цінностей є залучення їх до участі в програмі «Сприяння просвітницькій роботі «рівний-рівному» щодо здорового способу життя серед молоді України».

Районний центр практичної психології та соціальної роботи ініціює обговорення цих проблем в педагогічних колективах, виробляються колективні пропозиції по виправленню ситуації. Часто педагоги, класні керівники діють, в процесі виховання і навчання, спираючись на власну суб'єктивну думку або інтуїцію, не володіючи достатніми знаннями про дитячу особистість, її вікові особливості, емоційний стан, тому психологізація педагогічного процесу, актуалізація знань педагогів про дитину, формування у педагогічних працівників усвідомлення необхідності застосування особистісно зорієнтованого підходу в навчально-виховному процесі є одним з головних завдань фахівців психологічної служби району. Думаю, що побачити кожну дитину як особистість, допомогти їй і оточуючим у побудові продуктивних теплих взаємовідносин, сформувати взаєморозуміння - це важке і відповідальне завдання, яке фахівці психологічної служби намагаються реалізувати.

Ми вважаємо, що на даному етапі нашого життя, педагогічні колективи повинні активно співпрацювати з сім'єю, вести велику інформаційно-просвітницьку роботу, і тільки спільні зусилля зможуть дати позитивний

результат: сформувати у батьків бачення дитини як маленької людини, у якої також є власні почуття і переживання.

Робота практичних психологів та соціальних педагогів по вирішенню проблеми жорстокості і насильства в сім'ї проходить у співпраці зі службою у справах дітей при райдержадміністрації, соціальними службами, органами внутрішніх справ та іншими державними і громадськими організаціями. Тільки спільні дії сім'ї, школи, громадських та державних організацій можуть сприяти покращенню ситуації.

Духовний світ учнівської молоді та його суперечності

Коли дитина вперше приходить до школи, перед нею відкривається новий світ. Кожен день – це прилучення до відкриття, збагачення розуму, почуттів, виховного характеру.

Коли вчитель малює в своїй уяві образ учня, він, звичайно, орієнтується на вимоги часу, в умовах якого його вихованцю доведеться жити і працювати. Умови сучасної нестабільності породжують хронічну невпевненість у завтрашньому дні. І сьогодні самою гострою проблемою не лише школи і сім'ї, але й усієї держави і суспільства слід вважати проблему виховання нового покоління українців.

В своїй виховній роботі, яка розуміється як цілеспрямоване управління процесом розвитку особистості, вчитель звертається до цінностей фундаментальних, загальнолюдських, зокрема духовності підростаючого покоління. Педагог враховує такі напрямки:

1. Людина і її взаємовідносини (проблема особистості завжди була головним поняттям педагогіки).
2. Сім'я – перший колектив дитини, де закладаються основи майбутньої особистості. Сьогодні школі і сім'ї належить багато зробити для відродження в дітях відчуття роду, відповідальності за честь своєї сім'ї. Діти повинні усвідомлювати історію сім'ї як частину історії народу, піклуватися про збереження традицій.
3. Праця – основа людського буття. Людина трудиться не лише для того, щоб заробити, вона трудиться, тому що вона людина. Той, хто не розуміє цього, руйнує в собі людину. Прилучення дітей до праці завжди було важливою частиною виховання.
4. Знання – результат різноманітного і, перш за все, творчої праці. Наука і пізнання також є об'єктом, що розглядається в контексті виховання особистості.
5. Батьківщина – вона є єдина для кожної людини, вона подарована їй долею. Патріотичні почуття кожного з нас у цей складний час зазнають випробування. Задача кожного з нас – виховання поваги, дбайливого ставлення до історії свого народу, своєї держави, прищеплювати високу правову культуру, повагу до законів своєї держави.

На жаль, сучасне суспільство живе в складній ситуації постійної зміни моральних цінностей та духовних ідеалів. У зв'язку з цим гостро постала проблема формування моральності підростаючого покоління. Реалізувати це завдання можна за допомогою збереження та відтворення традиційних християнських моральних чеснот, якими сповнена українська культура і які за своїм змістом відповідають загальнолюдським.

Духовність! Що ми під нею розуміємо?

- Духовність – це внутрішній світ людини.
- Духовність – це ті якості і риси, ті життєві установки, що існують для кожної людини.

- Духовність – це переповнення душі чимось гарним, світлим. Це пам'ять про своїх предків, це любов до матері, до Вітчизни.
- Духовність – це те, чим багата душа людини. Це те, що людині потрібно, крім матеріального блага.
- Без духовних цінностей людина буде, як механізм, що існує, а не живе.
- Це любов і гуманність, справедливість і дружба, і відповідальність.

Духовність – це вершина, до якої потрібно йти все своє життя. Це – дійсно, храм людської душі. У частини нашого суспільства, на жаль, на вустах і на папері духовні цінності, а не в душі. У тому стані, в якому перебуває наша Україна, здається, що духовність відійшла на задній план.

Мати репутацію симпатичної людини, відчувати любов, повагу, прихильне ставлення людей до себе – законне прагнення кожного. Але як цього досягти? Адже абсолютно однакових людей не буває. Так само як не буває людей цілком хороших або поганих. У різних ситуаціях, за різних обставин одна й та сама людина поводить себе неоднаково. Люди різняться багатьма рисами, у них різні досвід, характер, вдача, індивідуальною є й школа позитивних якостей.

Чи існує якийсь загальний принцип поведінки? Так, є і в ньому втілена мудрість позитивного ставлення до людей: «Поводь себе з іншими так, як хотів би, щоб інші поводитись з тобою». Поряд із цим є ще один не менш важливий принцип: «Стань на місце іншого». Зрозумій його інтереси, бажання, мрії. Недаремно в народі говорять: не ви маєте говорити про свої заслуги, а нехай люди говорять про вас.

Дитяче серце легко поранити. У навчанні, та й у всьому шкільному житті за неухважного або байдужого ставлення до дитини з'являється багато гострих підводних каменів, що створюють умови для потрясінь, з якими дитина не може впоратися. Найвірнішим і найбільш надійним засобом проти цього є висока педагогічна культура вчителів і батьків. Дитина чутлива до добра і зла, до правди і неправди. Не всі дорослі мають уявлення про її душевні переживання. Для того, щоб одна дитина не поранила душу іншій, треба вчити відчувати. Це нелегка справа, все одно що збирати сонячні промені.

Людина починається з того, що бере близько до серця турботи й печалі, тривоги й хвилювання іншої людини. З того, що біль серця іншої людини стає болем її серця. Придивіться до доріжки, якою крокує ваш син у життя. Кого підтримав він на цій дорозі? Чи схилився він, стурбований і стривожений, над маленьким стомленим подорожнім? Чи допоміг йому? Якщо нічого цього нема – серце сина залишається холодним і байдужим не тільки до чужих людей, а до батька й матері. Якщо його серце не стиснув біль від того, що в товариша біда, нещастя, - він ніколи не стане чуйним і до нас, до наших радощів і печалей. І можна сказати – це дитина з холодним серцем.

Ознакою високогуманної особистості, за логікою В. Сухомлинського, був не лише рівень її моральності, а й уміння та бажання повторити себе насамперед у своїх дітях, підняти їх на вищий ступінь людської краси й духовності.

Стратегія добра мала бути єдиним орієнтиром у формуванні особистості на кожному її віковому рубежі. Утвердження гуманізму – це утвердження почуття любові, яке є найсвятішим у людському світі. Саме воно становить духовний стрижень людини.

Доброта і милосердя – як два крила, на яких тримається людство і як же могло статися, що милосердя втратило свою цінність, а його зміст звівся в основному до милостині. Невже для того, щоб випроменити доброту із наших сердець потрібні землетруси чи чорнобильські катастрофи?! Хіба без них не можна бути милосердним? Хіба в звичайному плині днів немає людей, які потребують допомоги?

Людина, яка любить природу, людей, не може бути бездуховною.

Велику чуттєву силу до добра і зла має совість людини. Совість – «верховинний трибунал», який безперервно засідає в таємних куточках нашої душі, голос Божий, який чують навіть ті, хто заперечує Бога. Вухо дане нам для слуху, око – для зору, а совість – для нагляду.

Якщо подивитись у філософський словник, то знайдемо визначення слова «совість». Це етична категорія, що відображає усвідомлення людиною моральної відповідальності за свою поведінку перед суспільством, окремими людьми, оцінка своїх вчинків із погляду норм моралі.

Для того, щоб відновити норми співжиття, треба спинити обвал у правовій культурі. Велику роль у цьому відіграє школа, а ще більшу – сім'я. Кожен з цих суб'єктів виховного процесу має взяти на себе свою частку відповідальності за формування внутрішньої духовної культури дитини. Звісно, для цього потрібна взаємна довіра і максимальна відкритість. Йдеться про налагодження співпраці з батьками, про поінформованість вчителів і батьків з питань забезпечення потреб дітей та формування у них інтересів, перед усім духовних. Завдання полягає не в тім, щоб підігравати їхнім «смакам», а в тім, щоб всерйоз зайнятися формуванням їхніх соціальних настанов, ціннісних орієнтирів і критеріїв добору справжніх життєвих цінностей. Лише разом з учителями батьки можуть прищепити своїм дітям імунітет проти будь-якого бруду, аби бути спокійними за їхню долю.

Дбаючи про розвиток освіти, про високу культуру, ми маємо пам'ятати пророчі слова В. Сухомлинського: «Школа – це духовна колиска народу, чим більше піклування про свою колиску виявляє народ, тим блискучіше його майбутнє».

Поговоримо про культуру поведінки

Шановні батьки! Сьогодні ми спробуємо поговорити про культуру поведінки, спробуємо задуматися як виховати наших дітей ввічливими, чуйними...

Ми повинні пам'ятати, що культура поведінки є складовою частиною культури людини, вона виступає зовнішнім проявом духовного багатства особистості та її внутрішнього світу; це сукупність форм повсякденної поведінки людини (у праці, побуті, навчанні, спілкуванні з іншими), в яких знаходять зовнішнє відображення моральні та естетичні норми поведінки. Якщо моральні норми визначають зміст вчинків, їхні мотиви, то культура поведінки розкриває, як саме здійснюються у поведінці вимоги моральності, яке «обличчя» поведінки людини, наскільки органічно, природно і невимушено такі норми злилися з її способом життя, стали повсякденними життєвими правилами.

Ми повинні пам'ятати, що культура поведінки об'єднує всі сфери зовнішньої і внутрішньої культури дитини: етикет, правила поведінки з однолітками і поведінки у громадських місцях; культуру побуту, що включає характер особистих потреб та інтересів, відносини дітей поза навчанням, організацію особистого часу, гігієну, естетичні смаки у виборі предметів споживання (вміння одягатися зі смаком, прикрашати житло), естетику властивої людині міміки і пантоміми, вираз обличчя і рухів тіла (грація). Окремо виділяють культуру мови, вміння грамотно, ясно й красиво висловлювати думки, не вживаючи вульгарних виразів, і т. ін. «У людині повинно бути все прекрасним: і обличчя, і одяг, і душа, і думки», — писав А.П. Чехов, і ці слова якнайкраще виражають сутність культури поведінки, що становить гармонію внутрішніх і зовнішніх начал людини.

Тільки за умови такого цілісного підходу до розуміння культури поведінки, тільки при аналізі ставлення до навчання, природи, мистецтва, до колективу й окремих людей і зливаються воедино основне поняття етики «добро» і поняття, яким користуються, щоб висловити естетичну оцінку, — «красота». Моральна й естетична грані культури поведінки існують у тісній єдності і взаємодії. На жаль, і раніше, і тепер можна зустріти дітей, які протиставляють естетичне етичному, і навпаки. Трапляється так, що чуйна дитина виявляє свою доброту незграбно, грубо, а інша, залишаючись у душі егоїстичною, черстою, бездушною, поводить себе бездоганно, але тільки для того, щоб справити на оточення добре враження.

Про зовнішню культуру дитини ми можемо судити з того, як вона говорить, як поводить себе з оточенням, як одягається. Відтак складається про дітей перше враження. Але у зовнішній культурі виявляється внутрішня культура особистості. Важливі не форми спілкування і поведінки як такі, а їх мотиви та внутрішня вихованість, яка спрямовує поведінку дитини. Вихована дитина ввічлива й запобіглива не тому, що хоче красиво виглядати, а тому, що

повага до людей, увага до них, душевний такт не дозволяють їй бути іншою. У такій поведінці дитини виявляється її внутрішня сутність, її внутрішня культура. Завданням школи і батьків, є формування внутрішньої і зовнішньої культури, її моральний і естетичний розвиток.

Важливою складовою культури поведінки є етикет, який являє собою сукупність правил поведінки(поводження з оточенням, форма звертання й вітань, поведінка у громадських місцях, манери й одяг) і ґрунтується на моральних принципах гуманізму й демократизму, що сприяють взаємоспілкуванню, взаєморозумінню між людьми.

Ми повинні знати, що принципи гуманізму й демократизму втілені в ряді моральних вимог, що безпосередньо відбиваються у культурі взаємовідносин. Серед них передусім слід назвати ввічливість, тактовність, скромність, точність. Ввічливість — форма взаємовідносин з оточенням як знайомим й близьким, так і незнайомим. Сутність ввічливості — доброзичливість. Ввічлива людина завжди привітна, уважна, не байдужа до інших. Виховання ввічливості починається завжди з виховання чутливого відношення до інших людей. Зуміти помітити та зрозуміти стан іншої людини, проявити турботу про неї – в цьому проявляється чуйність. Вихованість людини складається з її духовності, з гармонії моральних якостей, здатності до самоконтролю, з відповідальності перед суспільством.

Ще однією рисою, яка прикрашає людину, є скромність. Скромна людина поважає знання і досвід інших людей. Вона ніколи не зазнається у випадку успіху. Така людина тримається природно, просто. Культурну людину характеризує вміння розумно використовувати свій і чужий час, бути завжди точним та пунктуальним.

Видатний англійський педагог Дж. Локк казав: «В погано вихованій людині відвага стає грубістю, ученість – педантизмом, дотепність – вмінням блазнювати, простота – незграбністю, добродушність – лестощами. Добрі якості складають суттєве багатство душі, але тільки вихованість є для них оправою»

Пам'ятайте, золоте почуття міри, виховане в нас з дитинства, допомагає в різноманітних ситуаціях: не бути занадто балакучими, але і не мовчати весь вечір з друзями, не бути дуже ласкавими або занадто сухими в спілкуванні, не турбувати інших по дрібницях, не бути скупими на вдячність і похвалу. У повсякденному житті ми часто зустрічаємося з проявою поважливого відношення до нас. Ми зустрічаємо людей, які вражають своєю чемністю. Вони передбачають будь-які незручності: вийдуть з кімнати, щоб не бути свідком вашої розмови по телефону, зроблять вигляд, що не помітили вашу нетактовність, вони не говорять, беручи слухавку, «Хто це?».

На жаль, ми дуже часто в житті зустрічаємося з брутальністю та цинізмом. Але необхідно завжди пам'ятати одне – грубість породжує іншу грубість. Дехто вважає, що людина, яка має диплом, уже сама по собі культурна. Освіченість –

це ще не вихованість. Вихованість – це не тільки гарні манери, але насамперед людяність.

Ми повинні знати, що одна із серйозних причин невиконання дітьми правил поведінки залежить від нас самих, бо ми дорослі далеко не завжди виявляємо собою зразок поведінки в громадських місцях, будинку, на вулиці. Ми буваємо нервовими і грубими, безтактними і нечемними, тобто дозволяють собі таку поведінку, що різко засуджується в дітей. Отже, виховуючи культуру поведінки, ми повинні постійно строго і причепливо стежити за своєю поведінкою, бути завжди взірцем для дітей. Культурі поведінки у сім'ї, суспільстві треба вчити дітей з раннього віку. Життя вимагає від нас оволодіння культурою етикету – невід'ємною рисою дійсно людських відносин – в громадських місцях, вдома; вміння спілкуватися з однолітками, батьками, старшими. Без цього не може обійтись жодне культурне суспільство. Рівень розвитку культури поведінки залежить і від стану духовного світу особистості, від її загальної культури, її моральних якостей. Виховання високих загальнолюдських цінностей має бути основною програмою, розуміння якої становитиме основу формування світоглядних позицій нашої молоді. Тому з раннього віку необхідно озброїти дітей знаннями правил культури поведінки, звичками їхнього виконання.

Захист прав дитини Проти насильства

Насилля – це застосування прийомів різноманітного психологічного та фізичного тиску щодо іншої людини для встановлення повного або часткового контролю над нею.

Види насилля:

- фізичне насильство – усі форми травматизму, спричинені навмисними діями інших людей (переломи кісток, черепно-мозкові травми, синці на тих частинах тіла, де їх не повинно бути, опіки, подряпини, опіки, сліди людських укусів, споживання невідповідної їжі, напоїв або медикаментів тощо);
- сексуальне насильство – це залучення дітей або підлітків до 18 років до сексуального життя дорослих, а також просте споглядання чи присутність неповнолітніх при сексуальних діях чи сексуальна експлуатація дитини;
- емоційне (психічне) насилля – це вплив на психіку дитини шляхом залякування, погроз (зокрема фізичною розправою), щоб зламати волю до опору, заблокувати відстоювання своїх прав та інтересів, примус робити те, що протирічить її моральним принципам, висміювання, дратування, кривдження, залякування, постійна критика, ігнорування, приниження, тероризування;
- байдуже ставлення (нехтування) – небажання дорослих задовольнити потреби дитини в їжі, одязі, медичній допомозі тощо, тобто дорослі безвідповідально ставляться до дитини.

Документи в яких закріплені права дітей:

- Конституція України;
- Закон України «Про охорону дитинства»;
- Сімейний і Цивільний кодекси України;
- Конвенція ООН про права дитини і інші.

ЯК ЗАПОБІГТИ НАСИЛЬСТВУ РЕКОМЕНДАЦІЇ БАТЬКАМ

Сім'я є головним, природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини. Саме батьки відповідають за створення для цього належних умов. Прислухайтеся до рекомендацій по вихованню дітей:

1. Не вчіть дитину того, із чим ви самі не знайомі. Для правильного виховання дитини необхідно знати її вікові та індивідуальні особливості.
2. Не сприймайте дитину як свою власність, не ростіть її для себе. Ваша мета – виховати її для життя серед людей.
3. Довіряйте дитині. Пояснюйте, що вона робить краще, а що – гірше. Залишайте за нею право на власні помилки, тоді дитина навчиться їх самостійно виправляти.

4. Не ставтеся до дитини зневажливо. Дитина має бути впевненою у своїх силах, тоді з неї виросте відповідальна людина.
5. Будьте терплячими. Ваше нетерпіння – ознака слабкості, демонстрація невпевненості у собі.
6. Будьте послідовними у своїх вимогах, але пам'ятайте – твердість лінії у вихованні досягається не покаранням, а стабільністю обов'язкових для виконання правил, спокійним тоном спілкування, неквапливістю й послідовністю.
7. Подбайте про те, щоб ваша дитина накопичувала досвід у спокійному темпі. Дозволяйте їй відпочивати від розпоряджень, наказів, зауважень. Нехай вона вчиться розпоряджатися собою.
8. Виключіть зі своєї практики вислів «Роби, якщо я так кажу!». Замініть цю форму вимоги на іншу: «Зроби, тому що не зробити цього не можна, це принесе тобі користь». Дитина має звикнути діяти не за наказом, а тому, що це правильно, необхідно комусь.
9. Оцінюючи дитину, говоріть їй не тільки про те, чим ви не задоволені, але й про те, що вас радує. Не порівнюйте її з сусідськими дітьми, однокласниками, друзями. Порівнюйте, якою вона була вчора та якою сьогодні.
10. Ніколи не говоріть, що ви настільки зайняті добуванням засобів для існування сім'ї, що вам ніколи виховувати вашу дитину. Це означає: «Мені ніколи її любити».

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДІТЯМ

- намагайтеся завжди шукати порозуміння з батьками або ж тими людьми, які дбають про вас і хочуть, щоб ви були у безпеці;
- не соромтеся звертатись по допомогу до кваліфікованих спеціалістів, учителів, психологів, працівників правоохоронних органів тощо;
- не ходіть самі по вулиці увечері чи вночі,
- не вступайте в розмови з незнайомими людьми, нікуди з ними не йдіть, нічого у них не беріть, не сідайте до них в автомобіль;
- не виставляйте напоказ свої коштовні речі: прикраси, мобільні телефони, гроші;
- не вживайте алкогольних, наркотичних речовин – це призводить до втрати самоконтролю;
- не провокуйте своєю поведінкою та одягом;
- якщо вам загрожує небезпека, тікайте, кричіть, привертайте до себе увагу;
- якщо з вами трапиться щось недобре, необхідно обов'язково розповісти про це людям, яким довіряєте (батькам, педагогічним працівникам тощо);
- ви повинні знати номери телефонів організацій до яких можна звернутись за допомогою:
№101 – пожежна охорона;
№102 – міліція;

№103 – швидка допомога, (інші номери телефонів організацій, які можуть вам допомогти, знаходяться в інформаційному куточку школи);

- ви повинні чітко знати і дотримуватись правил безпечної поведінки в Інтернеті:
- разом із батьками встановити ваші правила роботи в Інтернеті: час та сайти, які вам дозволено відвідувати;
- не надавати жодної особистої інформації (ім'я, вік, адреса, номер телефону, місце роботи батьків тощо) без відома батьків;
- ваші батьки повинні знати усіх, із ким ви спілкуєтесь в Інтернеті;
- ніколи не погоджуйтесь на зустріч з людиною, з якою познайомились в Інтернеті, без попередньої згоди батьків.

Запобігти насильству – можливо!

Батьки і діти: як нам зрозуміти один одного

Не слід вирішувати за дитину, що робити, необхідно просто підвести її до свого рішення, лише у такий спосіб вона зможе взяти відповідальність за свої дії.

Виховувати - не значить говорити дітям гарні слова, наставляти і повчати їх, а, насамперед, самому жити по-людськи. Хто хоче виконувати свій обов'язок щодо дітей, залишити в них про себе добру пам'ять, той повинен почати виховання із самого себе.

Ціль виховання - сприяти розвитку дитини, що відрізняється своєю мудрістю, самостійністю, любов'ю. Необхідно пам'ятати, що не можна дитину зробити людиною, а можна тільки цьому сприяти і не заважати, щоб він сам у собі виробив людину.

Англійський письменник Г. Честертон відзначив: «Діти не люблять слухати своїх батьків, проте охоче їх наслідують».

Що старші ми стаємо, то частіше помічаємо, що повторюємо слова, почуті в дитинстві від батьків. Уже давно помітили, що доросла людина у своїй сім'ї свідомо, а частіше мимоволі прагне реалізувати ту модель стосунків, яку засвоїла ще в дитячі роки.

Між дітьми і батьками можуть виникати сварки і непорозуміння, конфлікти через такі проблеми як поведінка, навчання. Так, діти час від часу привертають нашу увагу своєю «поганою поведінкою». Але чому?

Є різні мотиви поведінки дитини.

Привертання уваги. Голодний хоче їсти, а дитина потребує уваги. Часто батьки, зайняті собою, не звертають уваги на дитину, якщо вона й заважає, але починають сварити чи карати, коли вона робить щось, що «заважає» батькам. У «недолюблених» дітей на рівні рефлексу може сформуватися стиль поведінки «хочеш уваги - роби щось погане».

Тобто негативна поведінка дитини може мати причинами прагнення на себе звернути увагу дорослих.

Влада. У житті відсутні приклади конструктивної покорності, а часто, навпаки, відбувається емансипація усіх від усього. З життя, кінофільмів діти часто засвоюють образи «крутого», якому притаманні впевнена поведінка й агресивність. Крім того, існує мода на «сильну особистість».

Отже, діти транслиують поведінку «ти мені нічого не зробиш» на дорослих.

Діти, які прагнуть виявити чи перевірити свою владу, можуть поводитися по-різному. Причина може бути будь-яка. Але мотив один: постійне бажання опиратися чужому впливу.

«Активні владолюбці» йдуть на відверту конфронтацію з дорослими, кидаючи репліки чи зауваження, відмовляючись виконувати завдання чи вказівки батьків. «Пасивні владолюбці» - маніпулятори. «Щиро» дивляться вам у очі, вони говорять саме те, що ви хочете почути, але роблять те, що хочуть самі, придумуючи приголомшливі виправдання своїм діям.

Помста. «Месник» намагається позбутися внутрішнього болю, якого завдав йому хтось інший, не обов'язково саме ви. Хоча інколи, внутрішній біль виникає у відповідь на якісь дії батьків, які дитина розцінює як прояв нелюбові, образи тощо.

«Месники» не просто роблять капості, а обирають те, що справить враження саме на певну людину. Це спрацьовує. Для прикладу, якщо мама багато говорить про пристойний вигляд дівчинки, можна навмисне одягнутися у такий костюмчик, глянувши на який, мати точно не залишиться байдужою.

Уникання невдач. Такий тип поведінки виникає, якщо дитина часто стикається з тим, що у неї нічого не виходить, не має нагоди пережити відчуття успіху. Вона навіть не розпочинає щось робити, бо боїться знову і знову пережити відчуття своєї повної нікчемності. З часом виникає захисна байдужість чи нудьга (найчастіше це стосується навчання чи домашніх справ). Можна говорити щось, сварити, але дитина не змінює своєї поведінки. Вона не вірить у себе, не виправдовує будь-яких сподівань і тому захищається байдужістю чи нудьгою.

Ще про одну сторону відносин між батьками і дітьми хотілося б сказати: з дітьми необхідно розмовляти із самого початку їхнього життя. Відповідати на їхні нескінченні питання, пояснювати свої вчинки і вчинки дітей, обговорювати події, що трапилися. Розмова, роз'яснення і відповіді на дитячі питання - усе це вносить свій внесок у посилення позитивного аспекту відносин між батьками і дітьми. Це не означає, що батьки не можуть іноді сказати дитині, що утомилися, що вони зайняті і не зможуть зараз говорити з ним. Однак важливо усвідомлювати переваги усного спілкування з дітьми. Батькам, що бажають, щоб підлітки поділилися з ними у важкі моменти життя своїми переживаннями, потрібно починати спілкування з дитиною, коли вона ще не вміє розмовляти.

Отже, ми, дорослі - вчителі, батьки, можемо допомогти їм адаптуватися в нашому світі і зробити його досконалішим, багатшим, а можемо перешкодити, поставивши перепони у вигляді застарілих істин, уявлень, способу життя, цінностей і завдань. Мені здається, перш ніж дозволити собі вчити життя молоде покоління, нам варто глибоко замислитися і визнати, чи навчилися ми жити. На скільки досконале наше життя, на скільки ми щасливі, здорові, успішні, на скільки навчилися розуміти, цінувати і берегти один одного і світ, у якому живемо? На скільки ми знаємо і розуміємо себе? Хто ми, люди, і в чому сенс життя?

Нам є що передати молодому поколінню.

Діти володіють великим обсягом енергії та інформації. Ми не знаємо, як нам бути з цією невгамовною енергією, не можемо спрямувати її в цікавому, корисному напрямку, тому що самі не уявляємо, де він. Ми не вміємо виховувати наших дітей. Усе наше виховання в основному доводиться до заборон, вимог, команд, обмеження повноцінних контактів з дитиною та до наповнення її життя заміниками - іграшками, телевізором, комп'ютером. З нинішніми дітьми така форма взаємодії неприйнятна.

Вони бунтують, вони страждають, вони не хочуть навчатись, але зовсім не тому, що вони погані й ледачі, а лише тому, що ми робимо щось не те і якось не так.

Можливо, завдяки нашим дітям і ми рушимо вперед у своєму розвитку, відкинувши ілюзії, що століттями сковували нашу свідомість.

Наше майбутнє – це наші діти. Діти, яких ми виховуємо й вчимо. Від того, як ми це робимо зараз, залежатиме наше особисте життя, життя наших дітей, країни і всього людства.

На сьогодні ці процеси далеко не досконалі, а їхні практичні результати - сумні: страждають діти, вчителі, батьки й все суспільство.

Перш ніж виховувати дитину... Опануйте себе й не гарячкуйте, присядьте там, де вам зручно, розслабтеся й замисліться: навіщо?

1. Яка мета чергового вашого пливу: це як інтервенція чи як звільнення дитини?
2. Вам хочеться з нею поділитися досвідом чи у вас є бажання просто подати дитині руку допомоги?
3. Вам хочеться ще раз підкреслити залежність дитини або нав'язати їй впевненість і захищеність?
4. Вам хочеться влаштувати чи «вбити» віру дитини в себе?
5. А може вам хочеться втовкмачити їй якісь заборони, які вона порушуватиме, даючи привід вам, щоб ви могли на ній увесь час розряджатися?
6. А може вам хочеться, зрештою, зробити дитину для себе зручною і «прочистити» риси її характеру, всі неприємні вам риси миттю вирвати, як бур'ян?
7. А може ви зібралися сьогодні підрахувати чергові витівки дитини?
8. А може ви просто чомусь розсерджені, у вас виникла потреба критикувати, обурюватися й засуджувати?
9. А може ви замислили влаштувати дитині стереотипне, чергове покарання?
10. А може вам просто треба сховати самих себе за ширмою виховання?

Перш ніж сховати самих себе, побудьте «у шкірі» своєї дитини. Вона неслухняна, тому що неслухняною її зробили ви самі. Тому карати необхідно вас. Дитина і карає вас своєю неслухняністю й створює лише ті конфлікти, свідком яких була.

Зрозумійте, що заважає вашій дитині, що обтяжує її й чим вона стурбована.

Відчиніть двері у своє дитинство. Пригадайте, якими були ви. Звичайно, жили, чекаючи чудес. І головною потребою у вас була потреба у схваленні, любові, що вам могла замінити все. Тому не треба розчаровувати дитину. Не змушуйте її вимагати любові від вас, а дайте їй любов самі, не користуючись емоційним шантажем.

Чого дитина найбільше потребує?

Ніжності, любові, тепла, підтримки, розуміння, схвалення, турботи, похвали, усмішки!

Вчинки дітей залежать від умов, які їм створили

- Якщо діти живуть із критикою, вони вчаться засуджувати.
- Якщо діти живуть із ворожістю, вони вчаться битися.
- Якщо діти живуть зі страхом, вони вчаться боятися.
- Якщо діти живуть у жалості, вони вчаться жаліти себе
- Якщо діти живуть із глузуванням, вони вчаться бути боязкими.
- Якщо діти живуть із заздрістю, вони вчаться розчаровуватися.
- Якщо діти живуть із соромом, вони вчаться почуватися винними.
- Якщо діти живуть у терпимості, вони вчаться бути терпимими.
- Якщо діти живуть із заохоченням, вони вчаться бути довірливими.
- Якщо діти живуть із похвалою, вони вчаться бути вдячними.
- Якщо діти живуть із визнанням, вони вчаться любити.
- Якщо діти живуть із схваленням, вони вчаться любити себе.
- Якщо діти живуть із розумінням, вони вчаться бути цілеспрямованими.
- Якщо діти вчаться ділитися, вони вчаться бути щедрими.
- Якщо діти живуть у чесності, вони вчаться бути правдивими.
- Якщо діти живуть у справедливості, вони вчаться бути справедливими
- Якщо діти живуть у доброті й увічливості, вони вчаться поважати.
- Якщо діти живуть у безпеці, вони вчаться вірити в себе й довіряти тим, хто поруч із ними.
- Якщо діти живуть у товарищескості, вони вчаться розуміти, що світ прекрасний.

Десять кроків, щоб стати, ще кращими батьками

1. Не вчіть того, із чим ви самі не знайомі. Для правильного виховання дитини потрібно знати її вікові особливості.
2. Не сприймайте дитину як свою власність, не ростіть її для себе. Ваша мета - виростити її для життя серед людей.
3. Довіряйте дитині. Пояснюйте, що вона робить краще, а що гірше. Залишайте за нею право на помилку, тоді дитина опанує вміння самостійно їх виправляти. Не змушуйте дитину реалізувати ваші несправджені мрії та ілюзії. Ви не знаєте, з якої ви стежки звернули, і чи існує вона взагалі. Звичайно ви можете - допомогти вибрати оптимальний для дитини варіант розвитку, але право вибору належить йому.
4. Не ставтеся до дитини нешанобливо. Дитина має бути впевнена у своїх силах, тоді з неї виросте відповідальна особистість.
5. Будьте терпимими. Ваша нетерпимість – ознака слабкості, показ вашої невпевненості в собі.
6. Будьте послідовні у своїх вимогах, але пам'ятайте: успіх у вихованні досягається не покаранням, а сталістю обов'язкових для виконання правил, спокійним тоном спілкування, неквапливістю й послідовністю.
7. Піклуйтеся про те, щоб ваша дитина накопичувала досвід у спокійному темпі. Дозвольте їй відпочивати від розпоряджень, наказів, зауважень. Нехай вона вчиться розпоряджатися собою.

8. Позбудьтеся висловів: «Роби, що я сказав». Замініть цю вимогу на іншу: «Зроби це, тому що не зробити цього не можна, це принесе тобі користь». Дитина має звикнути до того, що діяти потрібно не за наказом, а тому що це необхідно або потрібно комусь.
9. Оцінюючи дитину, говоріть їй не тільки про те, чим ви особисто незадоволені, а й про те, що вас особисто тішить. Не порівнюйте її з сусідськими дітьми, однокласниками, друзями. Порівнюйте, якою вона була вчора і якою вона стала сьогодні. Це допоможе вам швидше опанувати правила батьківської мудрості.
10. Ніколи не кажіть, що вам ніколи виховувати свою дитину. Це те саме, що сказати: «Мені ніколи її любити».

Правила покарання

Покарання має викликати переживання, а не фізичний біль або образу.

Покарання має бути корисним – не шкодити фізичному і психічному здоров'ю дитини.

Не можна карати за підозрою - необхідно бути впевненим у тому, що дитина зробила те, у чому її звинувачують.

Якщо є сумніви, краще не карати - необхідно бути впевненим у доцільності покарання.

Одне покарання за кілька провин – якщо кілька поганих вчинків скоєно одночасно, покарання має бути суворим, але тільки одне за всі вчинки одразу.

Краще не карати, ніж карати із запізненням – не потрібно розділяти в часі провини й покарання.